

BRÜNNI MAGYAR KUTATÁS

13. évfolyam
2007/1

Március 15-i megemlékezések Brünnben és környékén

A hagyományokhoz híven a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége Brünni szervezete és a Kazinczy Ferenc Diákklub idén is közösen emlékezett meg az 1848/49-es magyar forradalomról és szabadságharcról. Az első koszorúzási ünnepségre március 15-én, csütörtökön délután került sor az egykori várbörtön, a Špilberk falán elhelyezett magyar jakobinusok emléktáblájánál. A megemlékezést jómagam nyitottam meg Tóth Árpád Március című versével, majd Detáry Attila szólt az egybegyűltekhez, méltatva a szabadságharc neves és névtelen hőseit. A két szervezet koszorúinak elhelyezése után Németh Ildikó furulyakíséretével először a Kossuth Lajos azt üzenté című dalt, majd a Himnuszt énekeltük el. A megemlékezést este színházi előadás követte: a pozsonyi magyar egyetemisták Homo Dramaticus színekörét láttuk vendégül, akik az Ember embernek farkasa című darabot mutatták be a Brünni közönségnek. A Gabriel García Márquez elbeszélése alapján készült előadás a társulat első közös munkája, amit 2006-ban az amatőr színjátszó társulatok országos segerszemlén, a komáromi Jókai Napokon a zsűri különdíjjal jutalmazott. A különleges megoldásokat alkalmazó feldolgozás elnyerte a Brünni közönség tetszését, ami nemcsak a tapsban, hanem az előadás után folytatott kötetlen beszélgetésben is megnyilvánult.

A márciusi megemlékezés vasárnap folytatódott. Szervezetünk vendégül látta a csehországi körúton tartózkodó Ágfalvai Fúvósokat, akik a Brünni városnézés után Šlapanice főterén léptek fel. A szabadtéri koncertet magyar, cseh és osztrák szerzők műveiből állították össze, kiszínezték vele az egyébként borongós kisvárosi délutánt. A koncert után a közönség magyar része átutazott a közeli Telnice községbe, ahol megkoszorúzták az austerlitz csatában részt vett székely ezredek emlékére állított kopjafát.

Ambrus Tünde

Vendégünk volt Sólyom László

Göncz Árpád 1996-os látogatása után ismét a Magyar Köztársaság elnökét köszönthettük városunkban. Sólyom László 2007. május 24-én érkezett Brünnbe a közép- és kelet-európai államfők csúcstalálkozójára, és még aznap este találkozott a Brünni magyar szervezetek képviselőivel.

A Brünni magyarok nevében Detáry Attila, a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége

Brünni szervezetének elnöke és Németh Ildikó, a Kazinczy Ferenc Diákklub elnöke köszöntötte a köztársasági elnököt. Ezután mindketten ismertették szervezeteik tevékenységét.

A CsMMSz Brünni szervezete 1993-ban alakult, és napjainkban mintegy százharminc tagja van, így a Prágai szervezet után a CsMMSz második legnagyobb szervezete. A Brünni szervezet 1995-től működteti a Magyar Kulturális és Információs Köz-

pontot, amely nemcsak az itt élő magyarok bá-zisa, de fontos közvetítő szerepet tölt be a cseh nyilvánosság és a magyar kisebbség között.

Az 1969-ben alakult Kazinczy Ferenc Diákklub a Prágai magyar diákok egyesülete után a második legrégebbi, Csehország területén működő magyar szervezet. Fennállásának közel négy évtizede alatt sok száz szülőföldjétől távol tanuló diáknak jelentette az otthon melegét. Egykori tagjai közül sokan ma is a csehországi magyar közélet aktív szervezői, résztvevői. Tagjainak száma napjainkban megközelíti a kétszázat.

Sólyom László honfitársaiként köszöntötte a Brünni magyarokat, és elmondta, milyen fontosnak tekinti a különböző országokban élő magyar nemzetrészek együttműködését, a kölcsönös kapcsolatok fejlesztését és támogatását. Arról is beszélt, hogy tisztázni kell a magyar-szlovák, illetve magyar-cseh viszonyban a múlt problémáit. Örömet fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy a Brünni magyar gyerekek többsége beszéli elődei nyelvét, és hogy a városban tanuló magyar fiatalok révén is biztosított a közösség folyamatos megújulása.

A beszélgetés után Sólyom László a jelenlévők kíséretében felsétált a várba, ahol megkoszorúzták mind a Špilberk várfalán található, a magyar jakobinusok emlékére állított emléktáblát, mind a vármúzeumban található Kazinczy Ferenc-emléktáblát.

Másnap, május 25-én, Sólyom László részt vett az államfők csúcstalálkozójának plenáris ülésén, amelyre a Vásárvárosban került sor.

AT

Eseménynaptár 2007/1. félév

- Január 27-28., Tesla uszoda, Brünn
„Brněnský tučňáček”

Kisiskolások nemzetközi úszóversenye magyarországi, szlovákiai és csehországi résztvevőkkel

- Február 7., MKIC, Brünn

Évzáró taggyűlés

- Február 15., MKIC, Brünn

Magyar filmklub

Társrendező: KAFEDIK

- Február 22., MKIC, Brünn

Néhány aktuális kutatási téma, avagy nemcsak mérnököket „gyártunk”

Kaiser József (VUT Gépészmérnöki Kar) előadása

- Február 22., Roma Kultúra Múzeuma, Brünn

Oláh Jolán (1932-2005) naív festőművész kiállításának megnyitása

a Kóris néptáncsoport közreműködésével

- Február 24., Autoklub ČR, Prága

16. Prágai Magyar Bál

- Március 15., Špilberk, Brünn

Ünnepi megemlékezés és koszorúzás a magyar jakobinusok emléktáblájánál

Társrendező: KAFEDIK

- Március 15., Divadlo G-studio, Brünn

Ember embernek farkasa

A pozsonyi Homo Dramaticus színekör előadása

Társrendező: KAFEDIK

• Március 18., Šlapanice, Masaryk tér
Az Ágfalvai Fúvósok (Sopron) szabadtéri koncertje

Társrendező: Šlapanicei Városi Hivatal

• Március 18., Telnice u Brna
Megemlékezés és koszorúzás

az austerlitz csatában elesett székely katonák kopjafájánál

• Március 22., MKIC, Brünn
Boldog békeidők – Magyarország az osztrák-magyar kiegyezés után

Simon Attila történész előadása

• Március 23., U kouřičho kráľka, Brünn
A Six for you jazz-zenekar koncertje

Társrendező: Prágai Magyar Kulturális Központ

• Március 30-31., Brünn
Könyvtárak találkozója

A salgótarjáni Balassi Bálint Könyvtár dolgozóinak látogatása a brünni Jiří Mahen Könyvtárban; konferencia, Szabó Lőrinc emléktáblájának megkoszorúzása (Macocho)

Társrendező: a CsMMSz brünni szervezete

• Április 1., MKIC, Brünn
Tavaszi gyermekfoglalkozás

Mese színre vitele saját készítésű kellékekkel

• Április 11., MKIC, Brünn
Verses-zenés klubdelután

Megemlékezés a Magyar Költészet Napjáról

Társrendező: KAFEDIK

• Április 12., Skleněná Louka, Brünn
Találkozás és beszélgetés Molnár Norberttel, a pozsonyi Új Szó főszerkesztőjével

Társrendező: KAFEDIK

Teplicébe kéne menni, bogrács-gulyást kéne enni...

Amikor a teplicei magyarok meghívtak az idei fürdőszalon megnyitójára, vegyes érzelmek veredtek bennem: elsősorban a kíváncsiság, hiszen a nyolcvanas években csaknem egy évtizedet töltöttünk Teplice közelében. Természetemnél fogva aggódtam is, főleg a hosszú út és a nagy meleg miatt. Végül győzött a fürdővárosok iránti szeretetem, így 2007. május 26-án párommal útra kelünk. Teplicében Kulina Feri, az ottani magyarok elnöke fogadott és rengeteg tennivalója mellett végig gondoskodott rólunk.

Az évadnyitó a város szinte minden zegzugára kiterjedt – minden alkalmas helyen előadás, fellépés, kirakódóvásár zajlott. Nehéz lett volna mindenhol ott lenni, ezért mi a magyar vonatkozású műsort részesítettük előnyben. A prágai Nyitnikéket már többször láttuk, és Teplicében sem csalódtunk bennük: fellépésük nagy sikert aratott. Emelést érdemelnek a magyar árusok sátrai is, ahol különféle magyar csemegék várták az érdeklődőket.

A látogatókat természetesen a legjobban a gulyásfesztivál bográcsai vonzották, fölségesen illatozó és ízletes tartalmukkal. Itt kell megjegyezni, hogy az emberseregben sok régi ismerősre bukkantunk, akikkel hosszasan elbeszélgettünk: a prágaiakon, pilzenieken, litoměřiceiken kívül ösz-

szefutottunk az évek óta nem látott (eredetileg) brünni Bleszkó Ilonka néniel, és „új” csehországi magyarokkal ismerkedtünk meg, például Ost-ravából.

A gulyás ízlelgetése közben megismerkedtünk a Szolnoki Gulyásfesztivál Egyesület egyik alapítójával, Királyházi Andorral. A tőle ajándékba kapott CD-n vagy a www.magyardulyas.atw.hu honlapon a tisztelt olvasó sok érdekességet talál a Szolnoki Gulyásfesztivál Egyesületről, annak rendezvényeiről, és főleg jobbnál jobb gulyásreceptek közül válogathat.

Az esti majális a számunkra jól ismert Akusztik együttes zenei kíséretével, kellemes hangulattal zárta a mozgalmas napot.

Olgvai Ibolya

Magyar könyvek és folyóiratok a világhálón

Magyar Elektronikus Könyvtár –
www.mek.oszk.hu

Magyar nyelvű szépirodalom, tudományos-ismeretterjesztő irodalom, kézikönyvek, szótárak és egyéb műfajok elektronikus formában.

Elektronikus Periodika Archívum
és Adatbázis – www.epa.oszk.hu

Mintegy ezer régebbi és újabb közéleti, kulturális, tudományos és egyéb magyar folyóirat évfolyamainak archívuma.

• Április 23., MKIC, Brünn
Hantos Elemér (1882-1942, közgazdász) közép-európai víziója

Miroslav Jeřábek (Masaryk Egyetem, Tanárképző Kar) előadása

• Április 26., Bezbariérové divadlo Barka, Brünn

„Převážně nevážně” – Mészáros Antal, Daniel és vendégeik koncertje

• Május 5-6., Sportuszoda, Brünn
„Májové Brno 2007”

Nemzetközi ifjúsági úszóverseny magyar részvétellel a Kometa SE szervezésében

• Május 8., MKIC, Brünn
Beszélgetés Kun Ferencsel, a Rákóczi Szövetség alelnökével

• Május 15., MKIC, Brünn
A Habsburg-ház trónra lépése Csehországban és Magyarországon

Jiří Pernes (Cseh Tudományos Akadémia) előadása

• Május 16., MKIC, Brünn
Szerdai klubest filmvetítéssel

• Május 24., Hotel International, Brünn
Sólyom László magyar köztársasági elnök brünni látogatása és találkozója a helyi magyar szervezetek képviselőivel

• Május 26., Dům pánů z Kunštátu, Brünn
Vissza a gyökerekhez – Návraty ke kořenům
A Dél-morvaországi kerületben élő nemzeti kisebbségek találkozója, szervezetünket a Kóris táncsoport képviselte

- Május 26., Teplice

A teplicei fürdőszalon ünnepélyes megnyitása

A rendezvény programszervezésében részt vett a CsMMSz teplicei szervezete

- Június 1-3., Hédervár

Szigetközi hétvége

A kisgyermekes családok kirándulása

- Június 2., Sportuszoda, Brünn

Nemzetközi ifjúsági úszóverseny

Cseh, magyar és szlovák részvétellel, rendező: Kometa SE; társrendező: a CsMMSz brünni szervezete

- Június 9., Olomouc, Mírov

Megemlékezés Esterházy János halálának 50. évfordulójáról

Ünnepi szentmise az olomouci székesegyházban, koszorúzás Esterházy János jelképes sír-emlékénél a mírovi rabtemetőben

- Június 13., MKIC, Brünn

Betekintés a természetes gyógymódokba

Dr. Nagy Ildikó előadása

- Június 21-24., Strážnice

62. Nemzetközi Folklorfesztivál

A fesztivál Domovina részében felléptek a csehország kisebbségek folklórcsoportjai, köztük a brünni Kőrís néptáncsoport is

Ötven éves az Ady Endre Diákkör

A prágai magyar egyetemisták szervezete, az Ady Endre Diákkör (AED) idén ünnepelte fennállásának ötvenedik évfordulóját. Az 1957-ben alakult diákkör így az egykori Csehszlovákia területén a leghosszabb ideje fennálló és aktívan tevékenykedő ifjúsági szervezet. Mivel a szocializmus évtizedei alatt a mai értelemben vett civil szféra nem létezett, a klub illegálisan tudott csak működni, többször kiváltva a hatalom nemtetszését. A hetvenes évek végétől az AED a Csemadok érsekújvári szervezetének kihelyezett klubjává vált, s ezáltal nyert hivatalos formát. A rendszerváltás után, 1990-től működik önálló polgári társulásként.

Fennállásának félszáz éve alatt az AED tagjai sorából a (cseh)szlovákiai magyar közélet sok fontos személyisége került ki. A szervezetnek fontos szerepe volt a hatvanas évek klubmozgalmában. Létezése közvetlen vagy közvetett módon hatással volt a többi felvidéki magyar diák- és ifjúsági szervezet megalakulására is. E diákklubok összefogásával jöttek létre olyan rendezvények, mint a híres nyári ifjúsági találkozók és honismereti kerékpártúrák. Az AED 1988-ban egyik alapítója volt a Felvidéki Diáktanácsnak, 1991-ben pedig a Diákhálózatnak, amelynek máig tagszervezete.

A jubileumi megemlékezésre 2007. április 26. és 28. között került sor Prágában. Az ünnepsorozat a prágai magyar diákok törzshegyének számító Hrádek vendéglőben kezdődött, ahol régi és mai diákok, családtagok, barátok söröztek nagyon jó hangulatban. Április 27-én, pénteken, a Prágai Magyar Kulturális Központ nagytermében összegyűlt közönségnek az egykori AED-elnökök meséltek. Beszámolóikból kirajzolódott az AED gazdag történelme, olykor mosolyt, olykor könnyeket csalva a jelenlévők szemébe. Szombaton délután az érdeklődők városnéző sétán vettek részt, s este következett az AED „jubileumi nagytalálkozója” a Mánes Étteremben. Az esten fellépett a mai diákokból, fiatalokból álló Nyitnikék néptáncsoport, és az évforduló tiszteletére újra összeállt a hetvenes évek Nyitnikéje is. A jelenlévők megtekintették az AED ötven éves történetéről készült kiállítást, éjfélkor pedig a szervezők felszeletelték a hatalmas születésnapi tortát, amelyből minden résztvevőnek jutott. A hajnalig tartó találkozó

jó lehetőséget nyújtott arra, hogy régen látott ismerősök, barátok, diaktársak újra találkozhassanak, elbeszélgessenek, hogy a különböző generációk megismerjék egymást, hiszen ahogy Molnár Imre egykori AED-elnök a találkozón megfogalmazta: „Az AED nem egyszerűen egy polgári társulás, az AED mi vagyunk!”

Ambrus Tünde

Esterházy-emlékünnepe Mírovban

Gróf Esterházy János, a felvidéki magyarság kiemelkedő alakja, a kisebbség II. világháború alatti pártfogója, tizenkét börtönben töltött év után a mírovi feyházban hunyt el 1957. március 8-án. A halálának ötvenedik évfordulója tiszteletére rendezett konferenciákon, megemlékezéseken, emléktábla-avatásokon sokan méltatták a mélyen vallásos, humanista politikus életútját. Az Esterházy-emlékév egyik legfontosabb mozzanata a 2007. június 9-i olmützi (Olomouc) és mírovi kegyeleti ünnepség volt, ahol szép számban gyűltek össze a mártírsorsú gróf szlovákiai, magyarországi, lengyelországi és csehországi tisztelői.

Az olmützi székesegyházban tartott gyászmisét Zsidó János esperes mutatta be, aki többek között elmondta, hogy „... ha valaki 1957-ben azt mondta volna, hogy ötven év múlva az olmützi székesegyházban magyar nyelvű

ünnepi szentmisén emlékeznek meg a mírovi feyház egyik rabjáról, bizonyára legyintettünk volna: áldodik. Nos, az álom valóra vált. Érdemes hát nagyot, merészet álmogni, hinni, hogy akire ma tisztelettel emlékezünk, hamarosan az őt megillető helyre kerül...“.

A mise végén, amelyen a komáromi Concordia vegyeskar is közreműködött, Molnár Imre történész ismertette a legújabb kutatások eredményét, és idézett a rab Esterházy János kézzel írt jegyzeteiből.

Az megemlékezés résztvevői a szentmisét követően a mírovi rabtemetőbe mentek, ahol megkoszorúzták Esterházy János jelképes sírját. (Hamvait a család többszöri kérésére a hatóságok mindmáig nem adták ki). A koszorúzóknak között volt Malfatti Esterházy Alice, a gróf leánya, Szabó István, a Magyar Köztársaság prágai nagykövete és Duka Zólyomi Ár-

pád, a Magyar Koalíció Pártja európai parlamenti képviselője. Koszorút helyeztek el a sírnál a cseh és magyar kormányhivatal, a magyar köztársasági elnöki hivatal, a Coexistencia-Együttélés lengyel tagozata, a Rákóczi Szövetség, a Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség, a Concordia kórus és a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének képviselői is.

A mírovi önkormányzat rendbehozatta és gondozza a rabtemetőt, ahol minden évben méltó körülményeket biztosít a megemlékezésre. Ennek elismeréseként a község megkapta az Esterházy-emlékérmet, amelyet Jaroslav Jílek polgármester vett át.

Esterházy János politikai és jogi rehabilitációja mindmáig nem történt meg. 1947-ben, amikor szovjet fogságban volt, halálra ítélték, és hivatalosan ma is hazaárulóként és Csehszlovákia felbomlásának egyik okozójaként tartják számon. Pedig azért, hogy a szlo-

vák parlamentben egyedül ő nem szavazta meg a zsidótörvényt, és hogy a háború alatt sokaknak segített, inkább dicséretet és megbecsülést érdemelne. 1938-ban a magyar miniszteri poszt és a nyugodt budapesti élet helyett a nehezebbet, a „szláv kézen” maradt hetvenezer magyar és sokezer további kisebbségi jogvédelmét és képviselét választotta.

Végezetül álljon itt üzenetként egyik leghíresebb kijelentése, amit a szlovák parlament egyedüli nem szlovák tagjaként mondott 1939. december 21-én: „Nyíltan és bátran vallom a tételt, mely szerint nekünk, magyaroknak és szlovákoknak azt kell keresnünk, ami bennünket egymáshoz közelebb hoz, nem azt, ami bennünket eltávolít.”

Fekete László

Részlet Esterházy János egykori fogolytársa, Jan Janků visszaemlékezéséből a gróf jelképes sírjánál:

„Itt áll fölöttünk ez a vár büszkén, mintba semmi sem történt volna, pedig mennyi szenvedést láttak ezek a kövek. Politikai foglyok voltunk a mírovi erődben. A gróf, amikor a szanitőosztályra került, nagy türelemmel és felémelt fejjel viselte szenvedéseit, ráadásul még ő segített másoknak. Egy cseh arisztokratával gyakran sétáltak karonfogva a börtön folyosóján, beszélgettek, de mindig készek voltak mindenkit meghallgatni. János – így szólították – egy más világot varázsolt a kilátástalan, egyhangú falak közé. Mély hitéből merített erőt, szent hírében hunyt el. Az utolsó óráiban Vasil Hopko püspök adta fel neki az utolsó kenetet, az ő karjában búcsúzott el a földi létől, amely olyan kegyetlen volt hozzá. Mi, rabok, körülálltuk, hogy az örök ne férjenek hozzá... Havonta kijárok ide, hogy fejet hajtsak a mártír emléke előtt. Soha nem fogom elfelejteni tiszteletet ébresztő, kedves alakját. Örülök, hogy most olyan emberekkel találkozhattam, akik úgy tisztelik Esterházy grófot, mint ahogy mi, rabtársai tiszteltük.”

Hantos Elemér nemzetközi kezdeményezései Budapesten, Bécsben és Brünbnben 1925 és 1930 között

Hantos Elemér budapesti közgazdász-professzor azon fontos, ám csaknem elfeledett személyiségek egyike, akik a 20. század első felében jelentős részt vállaltak az európai kontinens történelmének alakításában. Hantos létrehozója volt annak a mozgalomnak,

amely az első világháború után gazdasági és kulturális téren igyekezett közelebb hozni egymáshoz Közép-Európa államait. Budapesten szerzett jogi végzettséget, majd néhány szemesztert hallgatott a bécsi, lipcsei, párizsi, cambridge-i és oxfordi egyetemeken. 1904-ben The Magna Charta of the English and Hungarian Constitution (Az angol és a magyar alkotmány magna chartája) címmel Londonban jelent meg első jelentősebb munkája. Budapestre való visszatérését követően a Pénzügyintézetek Országos Egyesülete elnöke lett. 1910-ben liberális programmal parlamenti képviselővé választották, ahol elsősorban pénzügyi szakértőként tevékenykedett. Az első világháború utolsó éveiben Pesten a Postatakarékpénztár elnökévé választották.

Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása és utódállamainak létrejötte után csatlakozott egy nemzetközi közgazdász-csoporthoz, amely 1925-ben kezdeményezője volt a Közép-európai Gazdasági Tanács (Mitteleuropäischer Wirtschaftstag, MWT) létrehozásának. Ugyanezen évben tagja volt annak a tizenöt tagú, közgazdászokból álló csoportnak, akik Budapesten megalapították a nemzetközi Rotary Club magyar nemzeti szervezetét. E tekintélyes szervezet, melynek gyökerei a 20. század elejére Chicagóba nyúlnak vissza, alapító tagjai között találjuk például dr. König Tódor pénzügyminisztert, dr. Fenyő Miksát, a Ma-

gyar Gyáriparosok Szövetségének elnökét és dr. Stein Ottót, a Magyar Államvasutak igazgatóját. Hantos hasonlóan szoros kapcsolatban állt a Pán-európai Unió magyarországi nemzeti szervezetének vezérégyéniségeivel, elsősorban annak vezetőjével, Auer Pállal.

Hantosnak vitathatatlan érdemei vannak a bécsi Mitteleuropäischer Wirtschaftstag (MWT) megalapításában. Ez a szervezet Közép-Európa gazdasági helyzetével foglalkozó független nemzetgazdasági szakemberek kezdeményezéseként jött létre. A szervezet fennállásának kezdeti időszakát Julius Meinel bécsi nagykereskedő és köre, köztük Hantos Elemér, határozták meg. Alapító tagjai között további közgazdászokat és politikusokat találunk Ausztriából, Magyarországról, Csehszlovákiából, Németországból, valamint Nagy-Britanniából és Franciaországból is. Az MWT anyagi támogatását kezdetben nagyrészt Julius Meinel biztosította, programalkotó egyénisége viszont Hantos volt. A Kossuth Lajos által a 19. század közepén elképzelt modellből indult ki. Azt javasolta, hogy a dunai államok alkossanak vámközösséget, amelyet Németországgal és Franciaországgal kedvezményes szerződések kössenek össze. Ugyanakkor tudatában volt ennek politikai nehézségeivel, s ezért azt szorgalmazta, hogy előbb a közép-európai államok hozzanak létre egy kedvezményes szerződéseken alapuló önálló tömböt.

Az MWT megalakulása után több nemzetközi konferenciát szervezett. Korán megmutatkozott azonban a szervezet tagjainak eltérő véleménye. Hantos koncepciója a monarchia utódállamaira terjedt ki, Németország és Franciaország esetleges csatlakozását a két nagyhatalom közötti feszültség megszűnése után látta lehetségesnek. A másik elképzelés képviselője a Német Külkereskedelmi Szövetség tagja, Georg Gotheim volt, aki Németország, Ausztria és Csehszlovákia gazdasági tömbjének létrehozását szorgalmazta. 1928-ban a Németországgal létreho-

zandó gazdasági közösség támogatói megtörték Hantos befolyását, és ezzel a szervezet jellege megváltozott.

Hantos ezután, 1929 márciusában Mitteleuropa-Institut für Förderung der wirtschaftlichen und kulturellen Annäherungen (Közép-európai Intézet a Gazdasági és Kulturális Közeledés Elősegítésére) néven egy új egyesületet hozott létre Bécsben. Alapítói között osztrák és magyar nemzetgazdasági szakértők, politikusok, egyetemi tanárok és a közép-európai államok bécsi küldöttei voltak. Az elnökséget Michael Heinisch volt osztrák köztársasági elnök vállalta el. A szervezet célja az Osztrák-Magyar Monarchia utódállamainak gazdasági egységesítése volt egy közös gazdasági rendszer segítségével.

Hantos eszméi Csehszlovákián belül Brünnben találtak kedvező visszhangra. 1929 márciusában a Morva Iparosok Szövetségében (Verband mährischer Industrieller) és a Páneurópai Unió helyi szervezetében adott elő. Előadásában kifejtette, hogy Közép-Európában nem vált be a kétoldalú kereskedelmi szerződések rendszere. Elmondta azt is, hogy a közép-európai gazdaság szervezetlensége az egyes országok szűk belső piacának kiszélesítésével számolható fel. Beszélt az egymás kölcsönös megismerésének szükségességéről, és hangsúlyozta, hogy nem elég csak a szomszédos nemzetek nyelvét ismerni, de fontos megismerkedni történelmükkel, irodalmukkal, művészetükkel és egész kultúrájukkal is.

Brünni tartózkodása idején a Tagesbote napilap hasábjain Hantos elemezte az aktuális csehszlovák-magyar kapcsolatokat. Elmondta, hogy Csehszlovákia és Magyarország két olyan állam, amelyek gazdasági rendszerei nagyon jól egészítenék egymást. Úgy gondolta, hogy a két ország közötti gazdasági egyensúly egy nagyobb közép-európai gazdasági közösség keretein belül jöhet létre. Hangsúlyozta azt is, hogy meg kell fékezni a túlzott ipari fejlesztést, mégpedig azért, hogy kialakuljon az ipar, a mezőgazdaság és a kereskedelem közötti egyensúly.

Nem sokkal Hantos előadásai után sikerült Brünnben létrehozni egy olyan jelentős gazdasági szervezeteket képviselő csoportot, amely egy

új közép-európai koncepcióval rendelkező szövetség megalapítására törekedett. A kezdeményezőknél sikerült megnyerniük a város vezető egyéniségeit ugyanúgy, mint a Masaryk Egyetem, valamint a cseh és német műegyetem néhány elismert tanárát is.

A Brünni cseh-német Közép-európai Intézet a Gazdasági és Kulturális Közeledés Elősegítésére eszméinek irányvonalát és céljait jól nyomon követhetjük annak alakuló közgyűlése alapján, melyre 1929. szeptember 10-én került sor a Kereskedelmi és Ipari Kamara nagytermében (a Mozart utcai épület ma a Janáček Akadémia Színművészeti Karának ad otthont). Az egyesület jelentőségét ekkor elsősorban Hantos Elemér méltatta. Elmondta, hogy elsőrendű feladata azon akadályok eltávolítása lesz, amelyek megnehezítik a közép-európai államok gazdasági és kulturális közeledését. Azt is kifejtette, hogy milyen fontos szerepe van a tudományos kutatásnak, amely segítséget nyújthat egy racionális közép-európai gazdaság alapjainak megalkotásához. Az alakuló szervezetet nem csak erkölcsileg, de anyagilag is támogatta: tízezer csehszlovák koronát ajánlott fel számára.

A Közép-európai Intézet elnökévé ekkor František Weyrt, a Masaryk Egyetem Jogtudományi Karának professzorát választották. Helyettesei Karel Tomeš, Brünn város polgármestere, dr. Felix Redlich, Brünni cukorgyár-tulajdonos és Antonín Smrček mérnök, a Brünni cseh műegyetem professzora lettek.

A Közép-európai Intézet csaknem tízeves munkájának súlypontját a tudományos és publikációs tevékenység valamint az előadások képezték. Hantos Elemér rendszeresen részt vett az intézet közgyűlésein, elnökségi ülésein és konferenciáin, amely mozgalmának fontos pillérét alkotta. Történelmi szempontból jelentősek a Brünni liberális német napilap, a Tagesbote hasábjain megjelent cikkei is. Érdekes például a Der mitteleuropäische Wirtschaftsgedanke (Közép-európai gazdasági gondolat) c. programalkotó írása, amelyben azt írja, hogy a régi politikai rend újraszervezésére egyetlen értelmes ember sem gondolhat. Ugyanakkor felveti, a mai helyzetből

kiindulva „minden értelmes embernek, fel kell tennie a kérdést, hogy helyes volt-e szétverni egy nagy gazdasági közösséget, amely több generáció munkájára és hagyományaira épült.”

Hantos Elemér abban volt eredeti, hogy nemcsak Kelet-Európa gazdasági egyesítésében gondolkodott, hanem törekedett a térség kulturális összekapcsolására is. Kijelentette, hogy Közép-Európa gazdasági problémáival nem lehet úgy foglalkozni, hogy figyelmen kívül hagyjuk az itt élő népeket összekötő évszázados kulturális kapcsolatokat.

A budapesti közgazdász-professzor a közép-európai nemzetek közeledésében már-már el túlozta Brünn jelentőségét. Rámutatott, hogy a városban találkozik a szláv és a germán kultúra, amelyeket Európa két legejelentősebb kultúrájának tartott. Elmondta, hogy nincs Európában még egy olyan város, mint Brünn, amely képes lenne beindítani az európai népek közeledésének folyamatát. Nagyra értékelte, hogy a város „a két nemzetiség békés együttélésével bizonyította, hogy egy ilyen kérdés megoldásában nemcsak érdekelt, de képes is annak megoldására.”

Hantos 1930 októberében további érdekes gondolatokat vetett fel Brünnben a Közép-európai Intézet második közgyűlésén. Főleg az európai államok politikai föderációjának tervére reagált, amelyet Aristide Briand francia miniszterelnök nyújtott be a Népszövetséghez. Hantos álláspontja az volt, hogy a politikai szolidaritás és béke kérdése Európában elsősorban német-francia kérdés. Gondolkodására jellemző volt, hogy következetesen elválasztotta egymástól Európa gazdasági és politikai problémáit.

Hantos a közép-európai nemzetek közeledésének elősegítésére irányuló munkássága rendkívül kiterjedt volt, és folytatódott a harmincas években is: könyveket adott ki, közép-európai napilapokban cikkezett, előadott, konferenciák szervezésében vett részt, európai politikusokkal találkozott, és Genfben memorandumokat nyújtott be a Népszövetséghez. Munkásságának a második világháború kitörése vetett véget. Hantos Elemér 1942-ben hunyt el Budapesten, a Kerepesi úti temetőben helyezték örök nyugalomra.

*Miroslav Jeřábek
Ambrus Tünde fordítása*

Mezinárodní iniciativy Eleméra Hantose v Budapešti, Vídni a Brně v letech 1925-1930

K výrazným a poněkud zapomenutým osobnostem, které spoluvytvářely dějiny evropského kontinentu první poloviny 20. století, patří i profesor ekonomie budapeštské university Elemér Hantos. Tento muž založil hnutí, které po první světové válce usilovalo o hospodářské a kulturní sblížení států střední Evropy. Vystudoval práva v Budapešti a poté absolvoval několik semestrů na univerzitách ve Vídni, Lipsku, Paříži, Cambridgi a Oxfordu. V Londýně roku 1904 zveřejnil první významnější práci The Magna Charta of the English and Hungarian Constitution. Po návratu do Budapešti působil jako generální sekretář Kreditního institutu. Roku 1910

byl s liberálním programem zvolen do parlamentu, kde se uplatňoval především jako odborník v oblasti financí. V posledních letech první světové války byl zvolen generálním tajemníkem spořitelny v Pešti.

Po rozpadu Rakouska-Uherska a vzniku jeho nástupnických států se připojil k mezinárodní skupině ekonomů, která v roce 1925 iniciovala založení společnosti Mitteleuropäischer Wirtschaftstag (Středoevropský hospodářský sněm, MWT). Téhož roku patřil ke skupině patnácti maďarských osobností z ekonomické sféry, kteří v Budapešti založili národní organizaci mezinárodní etické společnosti Rotary Clubu. Dal-

šími spoluzakladateli tohoto prestižního sdružení, jehož kořeny sahají do Chicaga počátku dvacátého století, byli například ministr financí dr. Tódor König, předseda Svazu maďarských průmyslníků dr. Fenyő Maximilien nebo ředitel Maďarských státních železnic dr. Otto Stein. Podobně byl v úzkém kontaktu s předními členy národní organizace Panevropské unie v Maďarsku, především s její vedoucí osobností Paulem Auerem.

Nesporně významný je Hantosův podíl na formování vídeňské společnosti *Mitteleuropäischer Wirtschaftstag*. Tato organizace vznikla z iniciativy skupiny nezávislých národohospodářů, kteří se zabývali ekonomickou situací střední Evropy. U počátků společnosti stáli vídeňský velkoobchodník Julius Meinel a jeho lidé společně s Elemérem Hantosem. K zakládajícím členům patřili dále ekonomičtí odborníci a politikové z Rakouska, Maďarska, Československa a Německa, ale také z Velké Británie a Francie. Na financování MWT se zpočátku výrazně podílel Meinel, avšak osobností, která mu vtiskla program, byl Hantos. Vycházel z modelu, který v polovině 19. století rozvíjel jeho krajan Lajos Kossuth. Navrhoval, aby dunajské státy vytvořily celní spolek, který by byl s Německem a Francií spojen preferenčními dohodami. Protože si však byl vědom politických těžkostí, zasazoval se o to, aby středoevropské státy nejprve vytvořily vlastní blok, jenž by byl postaven na preferenčních smlouvách.

MWT pořádal od svého založení mnoho mezinárodních konferencí. Brzy se však ukázalo, že představy jeho členů se rozcházejí. Hantos svou koncepci vymezoval nástupnickými státy a před eventuálním vstupem Německa nebo Francie do tohoto společenství požadoval překonání napětí mezi oběma velmocemi. Druhý názorový směr reprezentoval představitel Svazu německého zahraničního obchodu Georg Gotheim, jenž propagoval hospodářský blok Německa s Rakouskem a Československem. V roce 1928 byl Hantosův vliv zlomen stoupenci hospodářského sblížení s Německem a charakter této organizace se začal měnit.

Hantos poté v březnu 1929 založil ve Vídni novou společnost pod názvem *Mitteleuropa-Institut für Förderung der wirtschaftlichen und kulturellen Annäherungen* (Středoevropský institut pro podporu hospodářského a kulturního sblížení). Mezi zakladatele náleželi rakouští a maďarští národohospodáři a politikové, osobnosti z univerzitního prostředí a také vídeňští vyslanci středoevropských států. Předsednictví převzal bývalý rakouský prezident Michael Heinisch. Cílem organizace se stalo sblížení nástupnických států Rakouska-Uherska prostřednictvím společného hospodářského systému.

V Československu nalezl Hantos velmi příznivé prostředí pro přijetí svých myšlenek v Brně. V březnu 1929 tu přednášel ve spolcích *Verband mährischer Industrieller* (Svaz moravských průmyslníků) a Panevropská unie. Ve svých vystoupeních prohlásil, že systém dvoustranných obchodních smluv ve střední Evropě selhal. Řekl také, že dezorganizace středoevropského hospodářství se dá odstranit rozšířením úzkého vnitřního trhu jednotlivých zemí. Hovořil i o potřebě vzájemně se poznávat, přičemž zdůrazňoval, že nepostačuje pouze znát jazyky sousedních národů, ale je také nutné poznat i jejich dějiny, literaturu, umění a celou kulturu.

Hantos během pobytu v Brně poskytl deníku *Tagesbote* i vyjádření k aktuálním československo-maďarským vztahům. Řekl, že Československo a Maďarsko jsou dvě země, které by se mohly svou hospodářskou strukturou ideálně doplňovat. Domníval se, že ekonomické vyrovnání mezi oběma státy by se mělo uskutečnit ve větším hospodářském celku střední Evropy. Zdůrazňoval také, že je nutné zamezit budování přebytečného průmyslu, a to proto, aby se vytvořila rovnováha v průmyslu, zemědělství a obchodu.

Brzy po Hantosových přednáškách se v Brně podařilo především ze zástupců hospodářských organizací shromáždit skupinu osobností, které měly zájem založit společnost se širší středoevropskou koncepcí. Iniciátoři získali pro tuto myšlenku i vedoucí představele města a některé uznávané profesory Masarykovy university, i

české a německé techniky.

Ideové zaměření a cíle česko-německého Středoevropského ústavu ku podpoře hospodářského a kulturního sblížení v Brně (*Mitteleuropa-Institut für Förderung der wirtschaftlichen und kulturellen Annäherungen in Brünn*) můžeme dobře sledovat na základě jeho ustavující valné hromady, jež se konala 10. září 1929 ve velké síni Obchodní a živnostenské komory (dnes budova Divadelní fakulty JAMU na Mozartově ulici). O významu spolku tehdy hovořil především Elemér Hantos. Řekl, že jeho hlavním úkolem bude odstraňovat překážky, které vadí hospodářskému a kulturnímu sblížení států střední Evropy. Vyslovil myšlenku, že je nutné věnovat se vědeckému bádání, jež by mělo pomoci vytvářet základy racionálního středoevropského hospodářství. Vznikající společnost podpořil nejen duchovně, ale i materiálně – věnoval jí 10 tisíc československých korun.

Předsedou Středoevropského ústavu byl tehdy zvolen František Weyr, profesor Právnické fakulty Masarykovy university; náměstký Karel Tomeš, starosta zemského hlavního města Brna, dr. Felix Redlich, majitel cukrovaru v Brně, a ing. Antonín Smrček, profesor české techniky v Brně.

Jádro činnosti a současně největší přínos v téměř desetileté existenci středoevropského institutu nacházíme v jeho výzkumné, publikační a přednáškové práci. Elemér Hantos se pravidelně účastnil téměř všech valných hromad, poradních zasedání předsednictva a konferencí spolku, který tvořil významnou baštu jeho hnutí. Z historického hlediska jsou důležité i jeho články v brněnském německém liberálním deníku *Tagesbote*. Zajímavý je například jeho programový článek *Der mitteleuropäische Wirtschaftsgedanke* (Středoevropská hospodářská myšlenka). V tomto textu napsal, že na opětovné vytvoření starého politického pořádku nemůže myslet žádný rozumný člověk. Současně se však vyjádřil, že „každý rozumný člověk se vzhledem k dnešní situaci musí ptát, zda bylo správné rozbit velké hospodářské společenství, které bylo vytvořeno prací a tradicemi

mnoha generací.“

Elemér Hantos představoval originální typ myslitele, který neuvažoval pouze o hospodářském sjednocení středoevropské oblasti, ale přemýšlel i o spojení kulturním. Prohlásil například, že ekonomickými problémy střední Evropy se není možné zabývat bez toho, aniž by se pominuly staleté kulturní vztahy, které středoevropské národy spojují.

Profesor ekonomie budapeštské university až pateticky vyzdvihoval úlohu Brna v rámci sblížování evropských národů. Upozorňoval na fakt, že se tu setkávají slovanská a germánská kultura, které hodnotil jako dvě největší kultury střední Evropy. Prohlásil také, že v Evropě není jiného města, které by bylo způsobilé zahájit sblížení evropských národů jako právě Brno. Oceňoval na něm to, že „pokojným soužitím dvou národností podalo důkaz, že o takovou otázku má nejen zájem, ale i schopnost ji řešit.“

Další zajímavé myšlenky pronesl Hantos v Brně na druhé valné hromadě Středoevropského ústavu v říjnu 1930. Reagoval zvláště na navrhovaný projekt politické federace evropských států, který na půdě Společnosti národů podal francouzský ministerský předseda Aristide Briand. Hantos ve věci této iniciativy zastával názor, že otázka politické solidarity a míru v Evropě je především německo-francouzskou záležitostí. Pro jeho uvažování bylo příznačné, že od sebe důsledně odděloval hospodářské a politické záležitosti Evropy.

Hantosovo úsilí ve věci ideje sblížení národů střední Evropy bylo až neuvěřitelně rozsáhlé. Pokračovalo po celá třicátá léta, kdy vydával knihy, psal články do několika středoevropských deníků, přednášel, spoluorganizoval konference, setkával se s evropskými politiky a podával memoranda ve Společnosti národů v Ženevě. Jeho snahy ukončilo vypuknutí druhé světové války. Elemér Hantos zemřel v Budapešti v únoru 1942. Pohřben je na hřbitově „Kerepesi úti temető“.

A magyar és a cseh történelem európai jelentőségű alakjai és kölcsönös kapcsolataik

Richard Pražák professzor, a cseh-magyar kapcsolatok kutatója, a Masaryk Egyetem nyugalmazott tanára, 2006-ban ünnepelte 75. születésnapját. Az brünni Európai Mozgalom felkérésére tavasszal előadást tartott az európai jelentőségű magyar és cseh történelmi személyiségekről és azok kölcsönös kapcsolatairól. Az alábbiakban az előadás alapjául szolgáló írása első részét közöljük, s mindannyiunk nevében erőt, egészséget és lankadatlan alkotókedvet kívánunk Pražák professzornak.

I. A honfoglalástól a felvilágosodásig

A magyarok kárpát-medencei letelepedését František Palacký a környező szláv népekre nézve csapásként értékelte, más történészek viszont kedvezőbben álltak a kérdéshez, és kiemelték a magyarok törökök elleni védelmében betöltött szerepét a 16. és 17. század Európájában. Arról, hogy a 9. és 10. század fordulóján a magyarok milyen mértékben járultak hozzá a belső viszályok által meggyengült Nagy-morva Birodalom bukásához, csak feltételezések léteznek. A keresztény Európa kialakulásában viszont fontos szerepet játszott Szent Adalbert és tanítványai magyarországi missziója. Szent Vencelhez hasonlóan, aki a 10. századi csehországi kereszténység szimbólumává vált, az első magyar király, Szent István a magyar keresztény államiség jelképe lett. István király a 11. század első felében megalapította az esztergomi érsekséget, és megalkotta a magyarországi állami és egyházi közigazgatási rendszert. Országát a „gyenge és törekeny az egynyelvű és egy erkölcsű királyság” elv alapján építette, és soknemzetiségű birodalomként

kormányozta, amely egyaránt nyitott volt a keleti Bizánc és a nyugati német-római birodalom felé.

Fontos szerepet játszottak az első cseh és magyar uralkodók, a Přemysl-ház és az Árpád-ház tagjai, akik bekapcsolódtak a jelentős európai történések-

be. Megemlíthetjük például az európai uralkodóházak nőtágainak jótékonyági mozgalmát, amelyben a 13. század folyamán jelentős részt vállalt Árpád-házi Szent Erzsébet és a Přemysl-dinasztiából származó Anežka Česká. A további cseh és magyar uralkodóházak, a Luxemburgiak és az Anjouk, a 14. században országaikat a közép-európai térség szerves részévé tették, s emellett olyan jelentős országokkal ápoltak kapcsolatokat, mint Franciaország és Itália. A közép-európai együttműködés terén különösen fontos volt a cseh, lengyel és magyar király 1335-ös visegrádi találkozója. Ennek mintájára jött létre a rendszerváltás után az ún. visegrádi négyek – Csehország, Szlovákia, Magyarország és Lengyelország – politikai együttműködése. A 14. századi cseh és magyar európai jelentőségű történelmi személyiségek közül IV. Károly császár és Nagy Lajos magyar király emelkednek ki.

A 15. században mind a cseh, mind a magyar királyságban nagy jelentősége volt a huszita mozgalomnak, az európai reformáció előfutárának. Jan Hus helyesírási reformjával részt vállalt a magyar, ún. ferences helyeseírás fejlődésében, és a 14. és 15. század fordulóján a prágai egyetemen tanuló több tucat magyarországi diák oktatója volt. A huszita mozgalmából alakult ki a cseh testvérek mozgalma, s ebből származott a „huszita” cseh király, Pogyebrád György (Jiří z Poděbrad), aki az európai diplomáciai charta létrehozását szorgalmazta. Ellenfele, korábbi veje, Corvin Mátyás magyar király szintén európai nagyságú uralkodó volt, aki III. Frigyes császártól elfoglalta Bécsset. Akárcsak utóda, a Jagelló-dinasztiából származó II. Ulászló, Mátyás is nagyon fontos szerepet vállalt a humanizmus és a reneszánsz közép-európai terjesztésében. Nem feledkezhetünk meg Mátyás rövid morvaországi uralkodásáról sem a 15. század hetvenes és nyolcvanas éveiben, amely nem mindennapi fejlődésnek indította a kereskedelmet és a kézműves mesterségeket, és Brünn fellendítésében is nagy szerepet játszott. A cseh és a magyar humanizmus 15. és 16. századi kiemelkedő személyiségei közül mindenképpen említést érdemel magyar humanista költő, Janus Pannonius és a kiváló cseh humanista, Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic.

II. (Jagelló) Lajos magyar és cseh király 1526. augusztus 29-én Mohácsnál elszenvedett veresége az önálló cseh és magyar királyság megszűnéséhez vezetett. Mindkét ország a Habsburg Birodalom részévé vált, aminek pozitív következményei is voltak, hiszen egy jelentős európai nagyhatalom részeivé váltak. A magyarok törökök elleni harca a 16. és 17. században Európa oszmán seregek elleni védelmének pillérévé vált, amiben részt vállaltak a Habsburg Birodalom további országai is. Bécs törökök elleni védelmében 1683-ban jelentős érdemeket szerzett az 1621-ben kivégzett cseh főúr leiszarmazottja, Kašpar Zdeněk Kaplíř ze Sulevic. A török vérszidőszakának magyar történelmi személyiségei közül kiemelkedő helyet foglal el id. Zrínyi Miklós, aki 1566-ban védte Szigetvárt a törökök ellen. Zrínyi két évvel korábban vette feleségül Jošt z Rožmberka Eva nevű lányát, akinek bátyja, Petr Vok z Rožmberka, cseh sereget vitt Magyarországra, hogy segítséget nyújtson a törökellenes harcokban. A 17. század legnagyobb magyar barokk költője, ifj. Zrínyi Miklós 1645-1646-ban írta meg Szigeti veszedelem c. eposzát, amelyben a török túlerővel szemben harcoló dédnagyapjának állít emléket.

A cseh országrészekben nagy figyelemmel kísérték a 17. században és a 18. század elején a Bocskai István, Bethlen Gábor és II. Rákóczi Ferenc vezette magyarországi Habsburg-ellenes felkeléseket. II. Rákóczi Ferenc 1688 és 1690 között Jindřichův Hradecben, az 1690-92-es években Prágában tanult, később pedig udvarában működött Jan Kupecký cseh festő. A magyar rendi felkeléseknek köszönhetően Magyarországon nagyobb vallásszabadságot és a nemesség nagyobb függetlenségét sikerült kiharcolni, mint amilyen a cseh országrészekben volt, ahol a cseh rendek vereségével végződő 1620-as fehérhegyi csata után kegyetlen elnyomásnak, a szabad vallásgyakorlás korlátozásának voltak kitéve.

A magyar barokk kiemelkedő, európai formátumú egyénisége, Pázmány Péter bíboros, toleráns ellenreformációs politikát gyakorolt, amely különbözött a cseh területeken érvényesített erőszakos ellenreformációtól. Pázmány a 16. század végén valószínűleg a brünni jezsuiták kollégiumában tanult. 1616-ban a prágai Szent Vitus székesegyházban szentelték esztergomi érsekké, s élete alkonyán több birtokot vásárolt Morvaország területén, ilyen volt például a vesetini uradalom is. A magyar protestantizmus jeles kép-

viselői közül a 16. és 17. század fordulóján említést érdemel a nyelvész és zoltárfordító Szenci Molnár Albert, aki jól ismerte a II. Rudolf császár prágai udvarában működő humanistákat, s 1604-ben személyesen adta át a császárnak az általa szerkesztett, Nürnbergben megjelent latin-magyar szótárt (Dictionarium latino-hungaricum). A 17. századi cseh protestánsok közül kiemelkedő szerepe volt Jan Amos Komenskýnek, aki 1650 és 1654 között a sárospataki református kollégiumban tanított, s itt írta legfontosabb műveit, az Orbis pictus és a Schola ludus. A cseh barokk európai hírnevet szerzett alakjai közül kiemeljük Bohuslav Ballbint, aki munkássága során nagy figyelmet szentelt a magyar történelemnek. A barokk korszak idején a csehek Magyarország iránti érdeklődésében fontos szerepet játszottak a cseh, magyar és lengyel államiság kezdeti időszakából származó közös keresztény hagyományok. Mindez a közös szent, Adalbert püspök kultuszának megelevenedésében és az államalapító Szent István király felé forduló figyelemben nyilvánult meg.

A 18. században a felvilágosodás mozgalma volt az, amely összekötötte a cseh és a magyar nemzetet. A mozgalom cseh és magyar képviselői – mint például Pray György, Gelasio Dobner, Josef Dobrovský – között kölcsönös kapcsolatok alakultak ki. Josef Dobrovský volt a cseh hungariztika és ugrofinisztika megalapítója, és élénk érdeklődést tanúsított a magyarországi tudományos élet eseményei iránt. A magyar fél részéről kiemelkedő Széchenyi Ferenc tevékenysége, aki 1808-ban alapította meg a Magyar Nemzeti Múzeumot. Széchenyi kiterjedt levelezést folytatott a cseh tudósokkal és kultúrpolitikusokkal, Josef Dobrovskýval, Antonín Strnaddal, František és Joachimem Štemberkkel, Hugo Franišek Salmmal és másokkal. Salm Széchenyi Ferencnek Bécsben címzett levelében azt írta, hogy Széchenyi példájára alapították meg abban az időben a Morva Múzeumot (Moravské zemské muzeum). Szintén Széchenyi Ferenc hozta létre a legnagyobb magyar könyvtárat, a nevét viselő Országos Széchenyi Könyvtárat, amelynek kiépítése során kapcsolatban állt Európa minden fontos könyvtárával, köztük a prágai egyetemi könyvtárral.

Richard Pražák
Ambrus Tünde fordította

Következő számunkban folytatjuk.

A mi Andersenünk

A salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtár dolgozói 2007 márciusában tanulmányi látogatást tettek brünni kollégáinknál. A szakmai program, ami a Jiří Mahen Könyvtárban és a Morva Tartományi Könyvtárban (Moravská zemská knihovna) zajlott, a mesék világával, és azon keresztül a legki-

sebb olvasók nevelésével foglakozott. A brünni könyvtárosok a „Noc s Andersenem“ (Andersen-éjszaka) projekt sikereiről számoltak be, a salgótarjániak pedig „a magyar Andersen“ hozták magukkal. Az alábbi, Lázár Ervinnél szóló írást, dr. Komáromi Gabriella brünni előadása felhasználásával állítottuk össze.

Már tíz-tizenöt esztendeje is megkísérett bennünket a gondolat, hogy a világ egyik legnagyobb mesemondója a miénk. Lázár Ervinnek hívták (1936-2006). Ha Lázár Ervin angolnak, németnek, franciának vagy netán spanyolnak születik, kijárna a világhír neki. De a világhírnek se híre, se hamva. Hazája legrangosabb díjait elnyerte. Megkapta a Kossuth-díjat (1996), a Prima Primissimát (2005), de a világ titkosan nagy gyermekírói közé tartozik. Lehet, hogy az is marad, mert ahogy mondjuk, fordíthatatlan meséket írt. Nemcsak magyarul és „meséül“ kell tudnia annak, aki fordítja, hanem „lázárul“ is. Nagy nyelvi játszmák a Lázár-mesék: szójátékaikkal, nyelvi bravúrjaikkal, ikonográfiaikkal és mögöttes nyelvükkel olyasféle próbátélt jelentenek a fordító számára, mint a költészet.

Gyermekkönyveinek jó része mégiscsak átlépte a határokat. Műveit cseh, dán, észt, francia, lengyel, lett, német, olasz, orosz, spanyol, svéd, szlovák nyelvre fordították. Cseh nyelven csak egy ismeretterjesztő könyve jelent meg: az Óregapó madarai (Dědečkova vyprávění o ptácích, Corvina, 1980). Szlovákul A Hétfejű Tündér (Sedemhlavá víla, Mladé Letá, 1987) című mesekötete látott napvilágot.

Ki ennek születik, ki annak, Lázár Ervin mesemondónak jött a világra. Minden azzá tette: a „rác-

pácegresi“ örökség, a látásmódja, a fantáziája, a beszedmódja. Azon a pusztán nőtt fel, ahol Illyés Gyula született. Ők ketten, nagyvárosnak is legendák lennének, irodalmi hagyománynak. Lázár hol felnőtteknek mesélt, hol gyerekeknek. Szinte ritmusa van az életműben, ahogy a felnőtt és a gyerekvilág között megosztotta magát. Van ebben valami hihetetlenül természetes. Mert ha novellát írt, az gyakran mesenovella (gyermekmeséinek egy része is az), ha regényt, az meseszerű. A gyerekkönyvei pedig többszólamúak.

Lázár meséi a Négyszögletű Kerek Erdőben játszódnak. Olyan szimbolikus világ ez, mint a Micimackó Elvarázsolt Völgye. A Négyszögletű Kerek Erdőben, azaz egy olyan világban születtek a Lázár-mesék, amely valóban „négyszögletű“ és „kerek“ volt egyszerre. Mindenképp egy abszurd világban lett Lázár íróvá, amelyben szert lehetett tenni belső szabadságra, amelynek zugaiban uralkodhatott akár a szeretet és tolerancia is, ahol már-már szabadnak is érezhette magát az ember. Nem csoda, hogy Lázár annyi mesét hagyott ránk a szomorúság ellen, mivelhogy „utálta a rosszkedvet. A mások rosszkedvét is, de a magáét kíváltképp.“ Született mesemondó volt, olyan könnyedén lépte át a mindennapi és spirituális tapasztalat határait, hogy ha olvassuk, ha beszélünk róla, valahogy mi magunk is képesek vagyunk erre.

Ez az irodalom azonban egyfajta olvasást is feltételez. Az ún. realista olvasási móddal Lázár műveire nem vezet út. Sokkal inkább célravezető, ha az allegorikus-szimbolikus, költői szövegekhez hasonlóan olvassuk. És természetesen úgy, hogy elfogadjuk a mese játékszabályait. Az elvárásaink horizontján a legképtelenebb meglepetésre is fel kell készülni. Mesenovelláiban még az is megtörténik, hogy egyszer csak véget ér a csoda, „porrá“ lesz a varázslatos. Ezt ugyanazzal a természetességgel fogadjuk, mint azt, hogy csoda történjék. A mese csodája sokféle lehet. Lehet „mindennapibb“ és lehet varázslatos. Annyi színmájalata van, mint a szivárványnak. A mítikus-mágikus varázslatokba Lázárnál mindig belejátszik valamiféle mindennapi és nagyon emberi. Még a tündérmesei dramaturgia szerint bonyolított történetek is ilyenek.

Az anderseni mesét könnyedén keltette életre. Az

ő mesevilága is a „tárgyak költészete“, ahogy Szerb Antal nevezte az anderseni mesét. Az ólomkatona, a papírtáncosnő, a teáskanna, a gyufák, az ezüst hűszas leszármazottai az olyan mesék, mint A lyukaszokni, a Mit ugrálsz Hideg?, A Kék meg a Sárga és a többiek. Többnyire az ő mesehősei is vetélkednek, mint Andersen hősei. S a szeretetnek nála is megváltó ereje van. Ezt pedig jó hinni akkor is, ha néha csak a mesében igaz.

Nagy nyelvi játszmák a meséi. Játszott a szavakkal (a legparádésabban a nevekkal), és játszott mindenféle kontrasztokkal. A szavai hol „holdfényesen“ poétikusak, hol meg „pirosposzsgásan“ profánok. A magyar irodalom egyik legszebb meséjében, A Hétfejű Tündérben „illatok szabadultak el“, „források, csermelyek bugyogtak“, „aranyfonatok libbentek“, „hangrang szólalt meg“.

A Lázár-mese annyira irodalmi mese, hogy csak fel-

olvasni szabad. Ha csak úgy, szabadon mondanánk, elveszne sava-borsa. Pedig gyakran halljuk, hogy a mesét mondani kell. Ez igaz is, de a másoké! Az ő meséiben nem lehet máshol egy szó, nem hangozhat másképp egy mondat. Olyannyira kötöttek formailag, akár a klasszikus versstrófák. A szöveg tartalmában vagyunk. Előny, mert Dömdödömből soha nem lesz képregényhős. Bár kerültek színpadra, filmvászonra, bábszínházba, képernyőre, táncszínházba a Lázár-mesék, nincs ehhez „köves“ útjuk, és ki sem tudjuk kövezni. Ki ne tudná, hogy ez manapság komoly hátrány? Több is annál! Lehet, hogy az értékek zűrzavara, a gyors felejtések, a divatos fanyalgások és a japán mangák sikere idején nem könnyebb óvni ezeket a meséket, mint a Hétfejű Tündért „vigyázni“. Vigyázzunk hát rájuk: „Lándzsával, karddal, baloskával, péklapáttal, szablyával, vassal, vérrel, vencesellővel. És szeretettel.“

Komáromi Gabriella

Madársky Andersen

V roce 2004 uzavřela Knihovna Jiřího Mahena třestrannou dohodu o spolupráci s brněnským Svazem Madarů a krajskou knihovnou v maďarském Salgótarjánú (Balassi Bálint Megyei Könyvtár). Na konci letošního března přijela početná skupina maďarských knihovníků na návštěvu svých brněnských kolegů. Hlavním tématem exkurze byla zdejší práce s nejnemenšími čtenáři, a to v rámci úspěšného projektu „Noc s Andersenem“. Na oplátku maďarští hosté představili svým hostitelům svého Andersena – spisovatele Ervina Lázára. Následující článek je výtahem přednášky dr. Gabrielly Komáromi, kterou přednesla při návštěvě Moravské zemské knihovny.

Narodil se roku 1936, aby strávil dětství na slavné maďarské pustě plné staletých tradic. Ty také působily na jeho tvorbu, ovšem jen jako jeden z nástrojů vytvoření osobitného, svérázného stylu. Někdo se narodí tím, někdo oním. Ervin Lázár byl rozeným pohádkářem. Psal čarovné příběhy jak pro děti, tak i pro dospělé a dokonce lze vypořadovat jakési rytmické střídání v dílech, která napsal: jednou pro malé, podruhé pro velké.

Ten, kdo chce přeložit některou z Lázárových knih, musí mít v malíku nejen maďarštinu a „pohádkovštinu“ obecně, nýbrž je nucen vyrovnat se i

s „lázárovštinou“, zvláštním jazykem charakteristickým pro tohoto autora. Spousta slovních hříček, paradoxních spojení a skrytých symbolických významů působí, že překlad Ervina Lázára připomíná svými úskalími snad nejvíce překlad poezie. V jistém smyslu tedy dokáže vyprávění Lázára jen těžko přeložit hranice maďarské mluvicího území. Jeho pohádky ovšem obsahují i aspekty všeobecně platné a také vtip, jenž se nezakládá pouze na slovních hříčkách, a tak – alespoň zčásti – kouzlo jeho snového světa přeložit lze.

Důkazem jsou Lázárové knihy vydané v Česku, Dánsku, Estonsku, Francii, Polsku, Litvě, Německu, Itálii, Rusku, Španělsku, Švédsku, na Slovensku. Nejčastěji bývá překládán do ruštiny, němčiny, polštiny, litevštiny, lotyštiny a estonštiny. Český vyšla prozatím pouze jediná autorova práce – Dědečkova vyprávění o ptácích (Dorvána, 1980), slovensky zase pohádka Sedemhlavá víla (Mladé Letá, 1987).

Děj a hrdinové pohádek jsou zasazeni do „Kulatého hranatého lesa“, do symbolického prostředí, jakým byl pro Medvídka Pú Stokorcový les. Tento zvláštní svět je skutečně zároveň kulatý i hranatý, čímž vytváří základ autorova absurdního světa, kde sice existuje vnitřní svoboda, kde v některých „kou-

tech" dokonce vládne láska a tolerance, kde ale současně vládneou přísná pravidla. Tato groteskní dvojakost tvoří část humoru pohádek Ervina Lázára, autora, jenž neměl rád smutek vlastní, ani smutek jiných, a tak proti němu bojoval svými příběhy.

Jelikož se děj neodehrává v reálném prostředí, je třeba k textu přistupovat s citem pro alegorie a symbolismus. Stejně jako v čarovném lese, i při čtení dokážeme svobodně uplatnit vlastní fantazii jedině za předpokladu, že dodržíme pravidla hry. U Lázára není zdaleka výjimkou překvapení, ani zázrak, v nejedné povídce se však také stane, že kouzlo náhle, bez předchozího varování pomine. Právě lehkost a přirozenost, s jakou vyprávění plyne od věcí a zkušeností každodenní reality až k pohádkové fikci, dávají vyniknout kouzlu pohádek jako takových. Pohádka totiž ve své podstatě je neskutečná, zároveň však musí její autor poznat, kam až smí ve snovém světě zajít, aby neztratil důvěru čtenáře.

Lázárova tvorba je z určitého hlediska srovnatelná s pohádkami slavného H. Ch. Andersena. U obou

autorů jde většinou o vyprávění s jakousi vnitřní „lyrikou věcí“. Na jedné straně cínový vojákček s papírovou tanečnicí, na straně druhé oživlé barvy či dřeváková ponožka. Navíc si oba často jako hlavní poučení vybírají lásku, jako symbol vše překonávající síly. Tato láska však není vždy snadná, šťastná, věčná. Je to láska s trochou smutku, se skrytou melancholií, dojemná a opravdová. Autor se nebojí i ve vyloženě dětských knihách ukázat tento cit v celé své složitosti, bez přikras.

Psal-li povídku, byla často pohádková, psal-li román, jakbysmet a jeho dětské knihy téměř vždy obsahují i jakýsi spodní tón určený dospělým. Skrytý dialog mezi generacemi, konverzace dítěte a rodiče, užívání jako výchovný prostředek už od 18. století, zůstává znatelný i u tohoto moderního autora dětské prózy. Jeho knihy jsou jednoznačně určeny ke čtení, či ještě lépe, k předčítání. Nejde o lidové pohádky děděné ústí tradicí z generace na generaci. Tady hraje slovo po slově, věta po větě roli přesně tak, jak je a tam, kde je. Tato nezměnitelnost, tato tvorba na pomezí prózy a poezie by například vizuálním zpracováním ztratila kouzlo, což je v době multimedií bezpochyby v jistém smyslu nevýhoda. Zároveň však zajišťuje dílům Ervina Lázára neměnnost podobnou nesmrtelným klasickým autorům, již obdivujeme ještě po tolika staletích.

Komáromi Gabriella
Překlad: Ida Detáryová

Szent Márton dél-morvaországi útja

Az Európa Tanács 2005-ben a Szombathelytől a franciaországi Toursig vezető útvonalat Európai Kulturális Útvonallá nyilvánította, hogy bemutassa Európa legnépszerűbb szentjének, Szent Mártonnak az életét és kultuszának kiemelkedő emlékeit.

Szent Márton Szombathelyen, az egykori Sava-riában született. A Római Birodalom katonái közül nemcsak vitézségével, hanem jóságával, a betegek és a szegények iránti részvétével tűnt ki. Amiens városkapujánál egy didergő koldusnak adta köpenye felét. Álmában Jézus elmondta neki, hogy ő volt a koldus, akivel jót tett. A látomás hatására kereszténnyé lett, elhagyta a katonai pályát, és térítő útra indult. Savariába hazatérve édesanyját is megkeresztelte. Később a franciaországi Poitiers-ben ko-

lostort alapított. 371-ben a toursi keresztény közösség püspöknek választotta. A tisztség elől a baromfi ólba próbált elbújni, de a libák gágogásával elárulták. Ezért lett jelképe a lúd. Püspökként emberszeretete, jósága és kiváló szónoki képessége nagyon népszerűvé tették. Candes-ban halt meg 397-ben. A Frank királyok és Gallia védőszentje lett, és az egész keresztény világon elterjedt tisztelete. Európában több mint háromezer település és templom viseli nevét.

A fenti sorok abból a többnyelvű, képekkel gazdagon illusztrált kiadványból valók, amely a Via Sancti Martini Somogy és Baranya megyei szakaszát mutatja be. Szent Márton útjához azok a települések csatlakozhatnak, ahol Szent Márton templom van,

vagy más módon – például nevük révén – kötődnek a középkori szenthez. A 2007 nyaráig kialakított, Szombathelyről induló Szent Márton útvonalához eddig négy ország (Magyarország, Horvátország, Szlovénia és Ausztria) 65 települése csatlakozott. A csatlakozás mindenkinek előnyös, legfőképp az apró falvak járnak jól, mert a projekt segítségével népszerűsíthetik kulturális értékeiket, növelhetik turisztikai jelentőségüket. Az említett kiadványon kívül felkerülnek a Via Sancti Martini nemzetközi honlapjára, templomuk mellett pedig információs táblát helyeznek el. Minden felsorolt tájékoztatósi forma többnyelvű, hogy minél nagyobb számú látogatót vonzzon.

A projekt szombathelyi kezdeményezői, Orbán Róbert és Feiszt György 2007 tavaszán azzal a kéréssel fordultak szervezetünköz, hogy segítsünk a

Barokk vagy gótika?

340 éve született a csehországi barokk építészet páratlan mestere, Jan Blažej Santini-Aichel. Mivel Santini kézigyét Brünn környékén két figyelemreméltó templom is örzi, ezúttal nem sétára, hanem kirándulásra invitáljuk a kedves olvasót. Mielőtt felkerekednénk, hadd szolgáljunk némi útravalóval – tekintsük át Santini életének legfontosabb állomásait és a híres építész néhány, mindmáig lenyűgöző alkotását.

Santini elődei a XVII. században települtek át Itáliából Prágába. Jan Blažej, azaz Giovanni Battista, a neves prágai kőfaragó mester elsőszükként fia volt, ami az akkori gyakorlat szerint azt jelentette, hogy felnőtt korában folytatni fogja a családi vállalkozást. Ebben azonban megakadályozta testi fogyatékosága: részlegesen megbénult, egész életében sánta volt, és a feljegyzések szerint púpos is. Festészeti tanulmányokat folytatott, majd húszéves korában európai körútra indult, hogy további ismereteket és tapasztalatokat szerezzon. Tanulmányútja a nyugati keresztény világ és a művészek zarándokhelyére, Rómába vezetett, ahol megismerkedett az akkoriban kibontakozó barokk stílussal. Láta Francesco Borromini alkotásait is, amelyeket a kortársak túl lázadónak és radikálisnak tartottak, Santinit viszont elbűvölték. Szülővárosában, Prágában, ahol élete nagy részét töltötte, a gótika olyan

Szent Márton út északi ágának kiépítésében, Szlovákián és Morvaországon keresztül. Örömmel bekapcsolódtunk, és eddigi közreműködésünkkel két fontos lépés valósult meg. Először megnyertük a blanskói plébánia és a városi hivatal támogatását a Visegrádi Alaphoz beadott pályázathoz (2007 márciusa), a pályázati támogatás odaítélése után (2007 májusa) pedig bevontunk a projektbe további tíz dél-morvaországi települést (Šatov, Žerotice, Třebíč, Dolní Loučky, Rosice, Zbýšov, Luleč, Damborice, Násedlovice, Starý Poddvorov). Már elkészült a felsorolt települések templomainak fényképdokumentációja is, és készül az anyag a színes kiadványba valamint a honlapra. Reméljük, legközelebbi számunkban már arról tájékoztathatjuk a kedves olvasót, hogy miképp juthat hozzájuk.

D.A.

és újító vonásokat, hogy egy egészen különös, igen egyedi keveréket hozzon létre. Épületein fellelhető a barokk tömegek felvonulatása, a monumentalitás, de a részletek, a díszítés, a formavilág eltér a túlszűfolt, arannyal ékes barokktól, választva inkább az elegáns, letisztult gótikus elemeket. Ezzel a remek párosítással alkotásaiban olyan variációkat vonultatott fel, amelyek nemcsak Csehországban, hanem egész Európában párjukat ritkítják.

Feljegyzésekből tudjuk, hogy a fiatal Santini már 1700-ban önálló építészként tevékenykedett. Az ő korában ez ritkaságnak számított, hiszen egy pályakezdő, a céhbe frissen belépett építész ritkán kapott annyi és olyan jelentős megrendelést mint Santini, ráadásul elismert építésznek járó honorárium ellenében. A sikereknek köszönhetően az ifjú mester Prága előkelő részében vett házat, és feleségül vette egykori festőmestere, Kristián Schröder lányát. Később, második felesége révén, nemesi címet kapott. Santini mindössze 47 évet élt, ám tehetségének és munkabírásának köszönhetően már életében igen megbecsült személyiséggé vált.

Santini műveire a megszokottól eltérő, sajátos megoldások jellemzőek. A leghíresebbek közé tartozik a Kutná Hora közelében található sedleci Miasszonyunk katedrális, amelynek tervezésében vett részt, továbbá a plasy-i és kladruby-i kolostorok templomi, illetve konventi tereinek kialakítása. Munkássága csúcspontjának legjobban a Žďár nad Sázavou melletti Zelená hora csillag alprajzú búcsújáró templomát és az azt övező körfolyosót tartják, ami 1995 óta az UNESCO Világörökség listáján szerepel. Itt a látogatót nem a monumentális méret büvöli el, hanem a visszafogott tömegek csúcsos, egyszerű és állandóan ismétlődő elemei, amelyek a végtelenség érzetét keltik. A templomot Nepomuki Szent Jánosnak szentelték, akinek boldoggá, majd szentté avatása Santini életében kezdődött, és akinek a szellemi hagyatéka nagy hatással volt az építésze. A szenttel kapcsolatos szimbolika jól nyomon követhető a templom részletein.

Brünn közvetlen környéke két Santini-alkotással büszkélkedhet. A Morva-karszt festői környezetébe ágyazva találjuk azt a települést, melynek neve – Křtiny – a Konstantintól és Métódtól eredeztetett szláv keresztelési és általában keresztény

mondakörre utal. A középkori templom helyére, a brünni püspök megrendelésére tervezte Santini azt a búcsújáró templomot, melynek alapkövét csak halála után, 1728-ban tették le. Az építész az együttes központjába a kupolával fedett, Szűz Máriának szentelt templomot helyezte. Eköré szerveződtek volna szimmetrikusan, patkó formában a további épületszárnyak, így a két, kápolnával végződő árkádos folyosó is. Ezzel az alaprajz lényegében egy négykaréjos körtemplom alakját idézte volna, ami valószínűleg utalás a korai keresztény múltra. Sajnos az építkezés túl költségesnek bizonyult, így csak a jobb oldali kis udvart közrefogó körfolyosó épült meg a hozzá tartozó Szent Anna kápolnával. A látogatásban azonban még ebben a „befejezetlen” formájában is igen mély nyomot hagy a kis település hatalmas temploma. Nagy tömegei, hetvenhárom méter magas homlokzati tornya mellett eltörpül a belépő látogató. A belső tér monumentális hatását az ablakokkal áttört nagy kupola, valamint a gazdag freskó- és aranydíszítés adja.

A másik Brünn-környéki Santini-épület a rajhradi bencés apátság és annak temploma. A XI. század felében alapított apátságot fennállása óta többször átalakították. Mai formáját az 1721-ben megkezdett barokk átépítéssel nyerte, ami nagyrészt Santini tervein alapult. A křtiny-i templomhoz hasonlóan ez sem készült el a mester életében, és a bécsi Ch. O. Oestl nem mindenben ragaszkodott elődje tervehez. A változtatások leginkább a templom kéttornyos homlokzatán láthatók, ahol a díszítőelemek elveszítették a Santini-féle egyszerű, gótikát idéző jellegüket. Belülről viszont az épület megőrizte az eredeti elgondolást. Itt Santini a hosszanti és a centrális teret kombinálta. A nagy ablaknyílások és az egymás után diadalívszerűen sorolt szakaszok a gótikát idézik, míg a csarnoktemplom típusa és a freskók, valamint a szobrászati díszítés jellegzetesen barokk vonások. Sajnos ebben az esetben sem sikerült teljes egészében megvalósítani Santini terveit, így a templomhoz kapcsolódó többi épület általában későbbi, az apátság egésze pedig csak a XIX. század közepére lett kész. Száz évvel később érte az apátságot a legnagyobb csapás: 1950-ben a szerzeteseket internálták, a kolostort megszüntették, és ettől kezdve az épületeket egészen a kilencvenes évek végéig katonai célokra használták.

A barbár bánásmód következtében az eredeti freskók és a berendezés nagy része teljesen tönkrement. 1997 óta – amikor az apátság visszakerült az egyház tulajdonába – kisebb-nagyobb mértékben folyik a restaurálás. Napjainkig legteljesebben a könyvtárat sikerült helyreállítani, ahol értékes régi köteteket őriznek, s amely 2005-től a cseh Nemzeti Írásbeliség Múzeumának része (Památník národního písemnictví).

Rövid ismertetőnk a barokk mester iránti csodálat sugallta. A további részletek taglalásánál fontosabbnak tartjuk a fennmaradt Santini-műemlékek meglátogatását. A részletek tanulmányozása, akárcsak az összhatás átélése terepszemlét kíván. A művész üzenete a néző fejében nyer értelmet. Valahogy úgy, mint halhatatlan kortársa, J. S. Bach zenéje – felesleges hosszasan beszélni róla, meg kell hallgatni a dallamot.

Detáry Ida

České resumé

Úvodní rubrika prvního letošního čísla časopisu **Brünni Magyar Futár (Bněnský maďarský kurýr)** patří činnosti brněnské organizace Svazu Maďarů. Kromě výčtu zhruba třiceti programů za první pololetí, které sdružení zorganizovalo nebo se na nich podílelo, podrobně informuje o připomenutí maďarského národního svátku (15. března – výročí vypuknutí protihabsburské revoluce roku 1848) v Brně a okolí. Oslava zahrnovala pietní akt u desky maďarských jakobínů na Špilberku, studentské divadelní představení a vystoupení maďarského dechového souboru ve Šlapanicích. Další významnou událostí byla květnová návštěva maďarského prezidenta Lászlóa Sólyoma, který se před brněnským setkáním středoevropských prezidentů sešel se zástupci zdejší maďarské menšiny včetně maďarských studentů. V dalším článku se dočtete o dojmeh členů brněnské sdružení, kteří se zúčastnili otevření lázeňské sezóny v Teplicích, do jehož programu se zapojila i tamější organizace Svazu Maďarů.

V rubrice *Výročí* najdete dva příspěvky: první informuje o oslavách 50. výročí založení pražského sdružení maďarských vysokoškoláků AED – Ady Endre Diakklub, druhý se věnuje odkazu významného menšinového politika první poloviny 20. století Jánose Esterházyho, který během válečných let zastupoval maďarskou menšinu ve slovenském parlamentu a jehož pohnutý osud skončil před 50 lety v mírovském žaláři.

Rubrika *Osobnosti našich dějin* představuje vynikajícího maďarského ekonoma a myslitele meziválečné doby Eleméra Hantose, který Brno často navštěvoval a považoval je za ideální příklad soužití národů (také v češtině). Najdete tu i přehled českých a maďarských osobností evropského významu, které od středověku do osvícenství významně ovlivnily česko-maďarské vztahy. Dočtete se o nedávno zesnulém maďarském spisovateli Ervinu Lázárovi, který si právem vysloužil přezdívkou „maďarský Andersen“ (také v češtině). Poslední příspěvek rubriky je věnován poutní cestě sv. Martina, která vznikla z iniciativy maďarského města Szombathely a jejíž severní větev povede přes jedenáct moravských obcí, kde stojí kostel sv. Martina.

Rubrika *Procházky po Brně* tentokrát zve čtenáře do okolí Brna, a to na návštěvu kostela ve Křtinách a benediktinského opatství v Rajhradu. Obě památky nesou rukopis jednoho z nejpozoruhodnějších barokních architektů, Jana Balžeje Santiniho-Aichla, od jehož narození letos uplynulo 340 let.

